

Ա Ղ Բ Ի Ի Ր

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

Ե Ի

Յ Ա Խ Ե Լ Ի Ա ծ Ո Վ

Դ Ա Ս Տ Ի Ա Ր Ա Կ Ն Ե Ր Ի ՝ Հ Ա Մ Ա Ր

ՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԱՐԻ

№ 2

Փ Ե Տ Ր Ի Ա Ր

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

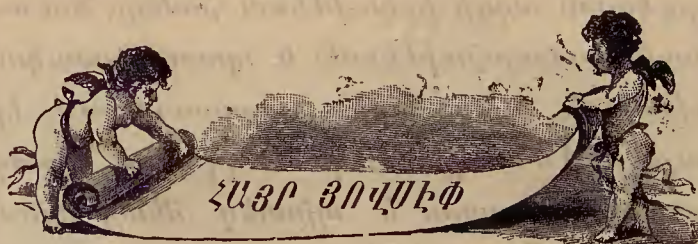
Տ Պ Ա Ր Ա Ն «Ա Ր Օ Ր» Տ. Ն Ա Զ Ա Ր Ե Ա Ն Ի

Բարեստիմանկայա՝ փողոցում.

1892

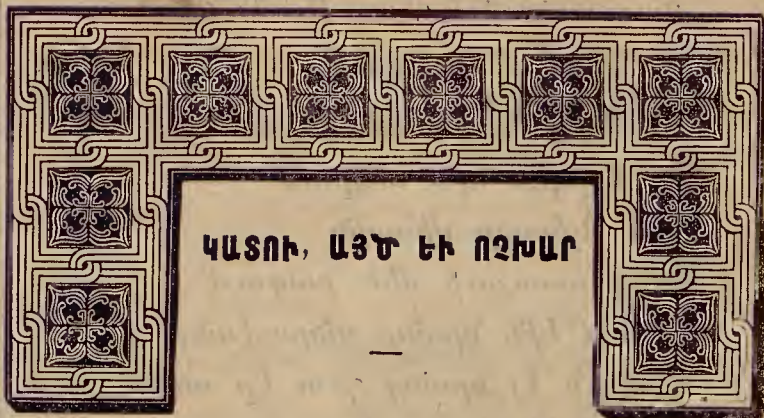
Հայր Յովսէփ և Սահուկ-Յիսուս

Արբազան պատմութեան Նոր
 Ուխտի դասերին մեր դըպ-
 րոցներում՝ Փրկչին վերա-
 բերեալ շատ մանրամաս-
 նութիւններ յիշելիս, հա-
 զիւ թէ մի երկու խօսք ասուում է հայր
 Յովսէփի մասին: Սակայն մեր Փրկչի կեանքն
 ուսումնասիրելիս՝ արժան է յիշել և այդ
 հեղ ու խոնարհ մարդին, որ մեծ և կենդանի
 հաւատով վերաբերեց խօսեցեալ Մարիամ
 կուսի կոչմանը և Նրա ծնած Զաւակին:
 Երբ նա տեսաւ այն արտակարգ դէպքերը,
 որ պատահեցին Մանուկ-Յիսուսի ծնելուց
 առաջ և յետոյ Նրա մանկութեան ժամա-
 նակ, նոյն իսկ Վերին տեսչութեամբ իրազ-
 դաց եղաւ Աստուածային Մանուկի կոչմանը

մարդկային ազգի փրկութեան համար, նա ամենայն խոնարհութեամբ և պատրաստակա-
նութեամբ այնուհետեւ սպասաւորում էր
հրաշալի Մանուկին և Նրա Մօրը: Նա Նրանց
տարաւ Եգիպտոս և այնտեղ մնաց մինչև
որ Մանուկ-Յիսուսի կեանքի դէմ դաւադրող-
ները մեռան և ապա դարձեալ յետ բե-
րաւ Նրանց Քալիլիա գաւառի Նազարէթ
քաղաքը: Հայր Յովսէփն ամեն տարի կոյս-
Մարիամին և Մանուկին տանում էր Երու-
սաղէմ ուխտի և ամեն կերպ պաշտպանում
էր ու գործաւոր խնամք ունէր Նրանց վը-
րայ: Արդ մենք երախտագիտութեամբ և
յարգանքով պիտի յիշենք և հայր Յովսէփի
անունը, որ այնքան սէր էր տածում դէպի
մարդկութեան Փրկիչը Նրա մանկութեան
Ժամանակ և դէպի Նրա սքանչելի Մայրը:
Մեր պատկերի վրայ նկարած է, թէ ինչ-
պէս հայր Յովսէփը գուրգուրում է Մանուկ-
Յիսուսին: Չորս աւետարանիչների առաջին
գլուխներում յիշած կայ հայր Յովսէփի ա-
նունը և մի քանի տեղեկութիւններ նրա
կեանքի մասին, որոնցից և կարելի է նրա
համեստ բնաւորութեան մասին գաղափար
կազմել:

Ն.

ԿԱՏՈՒ, ԱՅԾ ԵՒ ՈՉԽԱՐ

Դ Ո Ր Ժ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

Կատու.

Ոչխար.

Այծ.

Արջ.

Սպիտակ գայլ (գայլերի իշխան).

Նօթը մոխրագույն գայլեր.

Պառաւ (միմոսական դեր).

Գուսանների խումբ (պատմական) 1

Դործողութիւնը կատարուում է՝

I Պատկերը—Յերեկը պառաւի բաղում.

II Պատկերը—Հնձած արտում.

III Պատկերը—Գիշերը պառաւի բաղում.

Գիմակներ եւ համապատասխան հագուստներ.

Մ ա տ Կ ե ր I

Յանկով պատած բակ. բեմի աջ կողմից պառաւի խրօթիժը, ձախ
կողմից—մեծ դռներ:

1] Ըրտանեկան թատրոններում սրանց դերերը կարող են կատարել մի կամ երկու անձնատրուիժին:

Տ Ե Ո Ս Ի Մ Ա Ն I

Գոռասաններ, իսկ յետոյ Այծ եւ Ոջխար.

Գուսաններ.

Մենք կը պատմենք ամենքին
Թէ ինչպէս էին ապրում
Այծ, Ոջխարը միասին
Խեղճ պառլաւի մեծ բազում:
Կենում էին նրանք անբաժան,
Կատուն էլ նրանց հետ էր ամեն ժամ.
Տանից փխչիկ գող-կատուն
Գողանում էր միշտ թագուն՝
Միս, եղ, սեր, մածուն, կարապ
Եւ ամեն տեսակ խորակ:
Պառլաւն էլ կատուի կերածը
Հանում էր նրա բլծածակիցը.
Բայց գալիս է ինքը, ահա,
Գուցէ էլի մի նոր բան կայ:

(Վերջին խօսքից յետոյ խրճիթից վազում է րեւմի վրայ Կատուն ցախաւելով խրկած. նա կաղալով-գիմում է Այծին եւ Ոջխարին:)

Տ Ե Ո Ս Ի Մ Ա Ն II

Նրանք եւ Կատուն

Կատուն (երեւալուն պէս)

Միս... միս... միս... տես,
Աւելն էր պակաս, կարծես,

Հերիք չէ, ինչքան քաշքշեց
Ականջներս... միմե... միմե...

Ոչխար

Փիշիկ, այդ ի՞նչ պատահեց:

Կատու (լալով եւ քարկացած)

Պառաւն ոտս կոտրեց...

Այծ

Ինչո՞ւ համար, ասա, ինչո՞ւ:

Ոչխար

Ե՞ղն ես թափել կճուճից դու:

Կատու (չարացած)

Այնպէ՛ս կը շանկռտէի,

Քիթ-պռունգը կարնացնէի.

Նա Մինասին է սպասում,

Նրա համար գաթա էր թխում,

Նայեցի ես պատուհան,

Տեսնեմ լիքը կաթնաման...

Այծ (ծաղրելով)

Դու էլ թռար պատուհանը:

Ոչխար (նոյնպէս)

Որ քիչ տեսնես կաթնի համը:

Կատու

Ոչ, ես այնպէս եմ կարծել,

Թէ իմ բաժինս են պահել...

Այծ (ծաղրելով)

Դու ել փորդ տըռզացրի՞ր:

Ոչխար (նոյնպէս)

Համե՞ղ էր, հը՞, հաւանեցի՞ր:

Կատու

Զրկարացի, բան չըդառաւ...

«Փիշտ, անպիտան», գոռաց պառաւ,

Մըլաւեցի ես միայն,

Նա ականջս միանգամայն

Բռնեց և խփեց գետին,

Աւրով ել լաւ իմ ոտի՛ն...

Ոչխար (հեզնութեամբ)

Ա՛խ, դու իմ գող, խեղճ Փիշիկ:

Այծ (ծաղրելով)

Սատանի պէս դու կաղլիկ:

Կատու (շարունակելով)

«Ես իմ փեսայ Մինասին

Գաթայի հրաւիրեցի,

Բայց օյին եկաւ կաթին...

Հիմա ես վըճռեցի,

Ասում է, կամ այծին մորթել,

Կամ ոչխարի կաշին բերթել»:

Այծ եւ Ոչխար (վախեցած եւ բարկացած)

Մորթե՛լ, բերթե՛լ... ինչո՞ւ մենք
Մի՛թէ, գո՛ղ, մեղաւոր ենք...
Մի՛թէ, մեզ բո պատճառաւ
Պիտի ըսպանի պառաւ:

Դու սպասիր, անամօթ,
Որ բերիր այդպիսի բօթ,
Քեզ պէս գողին ոտքի տակ
Առաջ կանենք շանսատակ,
Ու յետոյ թող մեզ մորթեն,
Կաց, մահդ մօտ է արդէն:

(Բարկացած յարձակում են Կատուի վրայ, նա դէս ու դէն վա-
զելով, ցատկում է տակաւի վրայ):

Կատու (տակաւի վրայից)

Եղբայր, մի՛ք բարկանալ,
Կարող ենք միանալ
Ու պատուհասից
Փախչել միանգամից:

Մենք կապրենք դաշտերում,
Ապահով տեղերում:
Ձեր մնի խաշաման
Չընկնիլ մարդկանց բերան:

Այծ

Իսկ եթէ յանկարծ պառաւը
Իմանայ մեր այս փախուստը.

Ոչխար

Այն ժամանակ կըզտնի մեզ
Ու իսկոյն կանի ողջակէզ:

Կատու (ցած զալով տակառից)

Քաւթառի՛ն պիտի լսենք,
Ոչ... նրանից պիտի փախչենք,
Ինչպէս թուրքը խողի մսից.

(Դառնալով դէպի խրճիթը եւ սպառնալով)

Հրաժարւիր մեզանից,
Աւլովն ինչո՞ւ խփեցիր
Ու իմ ոտը կոտրեցիր:

Ոչխար (նայելով քակի շուրջը)

Արիւս

Ա՛խ, հնց թողնեմ ես այս բակ...
Ողջ օրը մի ժամանակ
Պառաւն ինձ միշտ մաքրում,
Կոկում ու լանում էր մորթիս,
Իսկ հիմա ինչ եկաւ գլխիս...
Ա՛խ, Այծիկ, մեզ նրա՞ համար են
Մեծացրել, որ վերջը մորթեն,
Յիրաւի, գժւել է պառաւ,
Բակ եւ խրճիթ, մննս բարեաւ...

(Տխուր կախ է գցում գլուխը)

Կատու (նկատելով նրա տխրութիւնը, նայում է
խրճիթի լուսամուտով)։

Ահա, բախկը
Սրում է դանակը,
Դէճ, փախէ՛ք շուտով
Սար, ձոր, անտառով.—
Խորամանկութիւն,
Ապա փրկութիւն։

Երեքը միասին

Փախչենք այստեղից,
Սուր դանակներից,
Դէպի լայն գետեր,
Դէպի մեծ սարեր.
Այնտեղ, ուր ողջ տարին
Կաղամբ է բուսնում,
Արածել այծերին
Բնաւ չեն արգելում.
Այնտեղ կաթ ու արածան
Լցրել են մի աւազան,
Որ կատուքն են վայելում.
«Ոչխարի խելք» անունը
Չեն տալիս յիմարներին,
Այլ տալիս են խելօքին.
Դէ, փախչենք այնտեղ, սարերով,

Դէ, փախչէնք այնտեղ ձորերով...

(Փախչում են ձախ դռնով)

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

Պ ա տ կ ե թ II

Գիշեր, լուսին եւ աստղեր. հնձած արտ. բեմի ձախ կողմը—
խոտի դէզ, իսկ սրա մօտ չորացած թուփ, բեմի խորքում երեւում
են սարեր, աջ կողմը—դաշտային խոտեր եւ մանր թխտենիք.

Տ ե ո ա թ ա ն I

Գուսաններ (բեմի մէջտեղում)

Անդադար փախստականներ

Փախչում էին մինչեւ գիշեր.

Երբ նրանց ոյժը սպառեց,

Խորամանկ Վատուն մլաւեց.

«Մի քիչ պառկենք, հանգստանանք...

Ո՛հա, խոտի դէզ էլ գտանք.

Կըմնանք այնտեղ մինչ առաւօտ

Ուր դարձեալ կըփոխենք մեր ոտ»:

«Համաճայն եմ», Այծը կանչեց,

Եւ Ոչխարը նոյնը կրկնեց:

Ահ է ճանբայ գնալ գիշերով,—

Դաշտը լիքն է գազաններով:

(Խոտը ցրում է աջ ու ձախ. աջ կողմից դուրս են գալիս խոտի դէզի մօտ կատուն, Այծը եւ Ոչխարը.)

Տ ե ո ա թ ա ն II

Կատու, Այծ եւ Ոչխար

Այծ եւ Ոչխար

Օ՛հ, ինչ ցուրտ է անտանելի,

Այլ ևս ոտս չի գնում:

(Տեղաւորում են դէզի վրայ)

Կատու

Եղբայրք, այստեղ գիշերե՞նք:

Այծ

Փիշիկ, կրակ ո՞նց վառենք,—
Մինչև լոյս շատ կայ ժամանակ:

Ոչխար

Որտե՞ղ զանենք այստեղ կրակ:

Կատու

Կըճարենք կրակ և ամեն բան,
Եթէ մտածենք միաբան:

(Գնում է դէպի աջ եւ նստում)

Այծ

Արիս

Ա՛խ, երնէկ լինէի տանը...

Կըբշէին ինձ տաք գոմը,
Ոտիս տակը լէք դարման,
Միայն աբլորը անպիտան
Քուճա էր միշտ խանգարում...
Ոչ, սուտ է ասում Կատուն,
Պառաւն ինձ չէր մորթում...
Այծի պատիւը շատ է,
Թէպէտ միտը համեղ չէ:

Կատու (վազելով ընկերների մօտ, խարոյկ է
պատրաստում)

Շատ բան է հասարակ,
Վառել այստեղ կըրակ:

Ոչխար եւ Այծ

Խնչպէս... Խնչպէս...

Կատու

Ահա Խնչպէս—

Կեղև ունին այս ծառեր,

Իսկ դուք ունիք մեծ պողեր:

(Հրամայելով) Երեք բայլ յետ գնացէք.

(Նրանց պողերը փաթաթում է թխտնու կեղևով)

Դէ, պող պողի խփեցէք,

Դէ, պինդ խփեցէք... համարձակ...

Կեցցէ... շուտով կըլինի կրակ...

[Ոչխար եւ Այծը հեռանում են եւ յանկարծ մօտենալով, պող
պողի են խփում: Վառած կեղևով կատուն վառում է խարոյկը]

Այծ եւ Ոչխար

Օ, Խնչ ցաւեց; օ, Խնչ ցաւեց,
Կատուն էլ մեզ բան սովրեցրեց:

Կատու

Բաւական է միմեջաք,

Մինչև վաղը կըլաւանաք:

[Բոլորը խոտի վրայ պառկում են կրակի մօտ. դէղի յետեւից
դուրս է գալիս Արջը.]

Տ Ե Ա Պ Ա Ն III

Նրանք եւ Արջը

Արջ

Ա՛խ, ինչո՞ւ են մարդիկ վատ.
Խօսքով ու բարութիւնով
Նրանք չեն գործում անընդհատ
Շրմիացնո՞ւմ են կացինով:

* * *

Գնացի այս իրիկուն,
Կամաց մտայ մեղրատուն.
Տեսնեմ մարդիկ բազմութեամբ
Վրայ հասան կատաղութեամբ...
—«Այ, դու փուչ, գո՛ղ, անպիտան»...
Բոլոր ոյժով ես գոռում եմ.
«Այստեղ միայն, բարեկամ,
Մեղրի համար եկել եմ:
Այս խօսքերիս փոխանակ
Կողքիս դիպաւ դադանակ:

(Նայելով շուրջը նկատում է կրակը)

Կատու (մօտենալով նրան)

Գալուստդ բարի, խնամի,
Համեցէք մօտ... տաքացի:

Արջ

Իսկ ո՞վ էք դուք:

Կատու

Այսպէս ասած

«Աստուծոյ արարած»,
Մենք ճանապարհորդներ ենք
Եւ մեր գործին գնում ենք:

Այժ եւ Ոչխար (իրար մէջ)

Արջի հետ մեզ լաւ է լինել,
Նրանից շատ չենք լաւ մենք էլ:
(Արջին) Այնպէս նստէիք,
Որ տաքանայիք:

Արջ (կոպտութեամբ)

Ոչ, մտնում եմ ես դէզի տակ,
Յոգնել եմ... մարդկանց հետ կուել,
Նրանք կողքիս մեծ դադանակ
Անողորմաբար են խփել:

Կատու

Ուրեմն, ճիշտն ասած,
Քան թէ մեզ հետ դուք նստէք,
Աւելի լաւ է մրտէք
Դէզի տակ ու պառկեցէք:

Արջ (խիստ կոպտութեամբ)

Այդ իմ գործն է, հեռու կօրէք,
Եւ ինձ քնել չըխանդարէք...

(Մտնում է դէզի տակ, բնօրէն ձախ կողմի խորքից մտնում է սպիտակ գայլը եօթը մոխրագոյն գայլերի հետ միասին)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն IV

Նրանք եւ Գայլեր

Գայլեր

Վահճ... այս լաւ է. իսկ մենք

Անդադար թափառում ենք

Դաշտերում և չրգիտենք

Ո՞ւմ հետ ոյժերս փորձենք:

Սալիտակ Գայլ

Արի կուենք. ինչո՞ւ երկար

Պատրաստենք. բայց նայէք, եղբայր,

Թէ դուք մեզ յաղթէք,

Պիտի մեզ ուտէք:

Թէ մենք յաղթեցինք ձեզ,

Մենք ձեզ կուտենք նոյնպէս:

Կատու (խորամանկութեամբ)

Այդ լաւ չես ասում, հոգիս,

Ինչո՞ւ կշտանանք միմեանցով:

Քանի կայ տաւարի միս.

(Դամաց ցոյց տալով դէպի դէզի տակը)

Այնտեղ դէզի տակին կայ կով.

Ո՞վ է ձեզնից ուժեղ... ապա...

Թող ոյժը փորձելու գնայ:

Գայլեր (ուրախ)

Կո՞վ կայ այստեղ:

Ոչխար եւ Այծ

Բայց մի բան կայ,
Բարեկամ—հրամայել է նա
Զըզարթեցնել մինչ առաւօտ:

Սպիտակ Գայլ

Է՛հ, մենք էլ ձեզ պէս չենք վախկոտ.
Ինձ հեռուէք, բաջ գայլեր:

Գայլեր

Մենք նրան կանենք կտոր-կտոր:

(Գնում են դեպի դեզ)

Ոչխար եւ Այծ (իրար մէջ)

Ճշմարիտ, Կատուն չըլինէր,
Մեզ կանէին կտոր-կտոր:

Կատու (նրանց)

Բոլորին հիմա աժդահան
Կըտայ վարձն իրան արժան:

Գայլեր (զարթեցնելով Արջին)

Է՛հ, ոյժերս փորձէ՛ք, վեր կաց,
Թէ չէ կըպատառենք բընած:

Արջ (կատաղած դուրս ցատկելով)

Ես ձեզ տըւեցի հըրաման,
Որ ինձ չըզարթեցնէք բընաւ,
Հիմա ամենքիդ ցոյց կըտամ,
Փո՛ւչ կենդանիք և անիրաւ:

Գայլեր (փախչելով անից դէս ու յէն)

Այ, այ, խորամանկ Կատո՛ւ,
Այստեղ Արջ կայ, մեզ խաբէց:

Արջ (նրանց ետեւից ընկած)

Օհօ, այդ դճւր էք, գայլեր,
Ես ձեզ ցոյց կըտամ, գողեր:

Կատու, Այծ եւ Ոչխար

Երեխի նման փախան,

Ահա, ձեզ Արջի խաթման:

(Գայլերը փախչում են դէպի ձախ, բնօրինակ խորքը, իսկ Արջը նրանց ետեւից է ընկնում:)

Տ Ե Ս Ս Ր Ա Ն Վ

Կատու, Այծ եւ Ոչխար

Այծ եւ Ոչխար

Փիշիկ, ճուր փախչենք—առանձ,
Յե՛տ, ձանխ, թէ փաղենք դէպ' աջ:

Կատու

Ես—դէպի աջ, ուղղակի տուն.
Իսկ դուք դէպ' ձախ, դաշտերը:

(Առանձին)

Կուտեն նրանց գայլերը:

Այծ եւ Ոչխար

Սուտ ես խօսում, Կատու,
Մեզնից չե՛ս փախչիլ դու:

Դու յանձն ես առել
 Մեզ առաջնորդել,
 Ուրեմն առաջ ընկիր,
 Ու մեզ այստեղ մի թողնիր:
 Խորամանկութիւնդ մենք,
 Սատանայ, փաղուց զիտենք.
 Մեզ թողնում ես, փախչում ա՞մբն.
 Զէ, սիրելիս, սպասիր...

(Բռնում են նրան)

Կատու (մտածելով)

Ահա ինչ կարող եմ ասել՝
 Հիմա պառաւի փեսան
 Իրանց տուն է գնացել,—
 Ամենքս նորից տուն գընանք,
 Այստեղ անախորժ է ինչ-որ,
 Իսկ պառաւի փեսան թէ որ
 Քնած է, կուշտ կըլինի.
 Իսկ էգուց ես չեմ զիպչի
 Գաթայի մի կաթիլ կաթին.
 Ուրեմն կըլինէք ապահով,
 Եւ չեն սպառնալ ձեզ դանակով:

Նրեքը միասին

Դէ, փախչենք տուն շուտով
 Ուղիղ ճանապարհով,

Քանի գայլերը չեն պատուել
Ու երեքիս էլ լաւ կերել.
Դէ՛հ, շուտ, յետ փախչենք կրկին,
Յետ, յետ, ինչպէս խեցզետին:

(Փախչում են դէպի աջ)

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

Պատկերի գեկօրացիան. լուսարաց եւ Պառաւը լապտերով
դիմաւորում է Այծին եւ Ոչխարին, որոնց համար բռնում է դուռը
եւ սկսում է նրանց փախալել. կատուն արդէն քատկիւ է դնով եւ
թագ է կացել Պառաւի յետուր: Կենդանի պատկեր:

Գուսաններ (ցանկաստանի ետեւից)

Պատմութիւնը վերջացաւ,

իսկ ելքը այս ունեցաւ—

Փախածները տուն դարձան.

կատին տիրեց տխրութիւն,

Այծ եւ Ոչխար ներեցան...

Իսկ մենք կ'առնենք օրինակ,

Որ մենք ոչ մի ժամանակ

Մեր տանիցը չըփախենք,

Որովհետեւ օգնութիւն

Ու յանցանքի քաւութիւն

Միայն տանը կը գտնենք:

Թարգ. ՅԱՐ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑ

Այս ծաղկէնկար պատկերը ներկայացնում է Եւրոպայում
Վիեննա մի հայ օրիորդի շնորհքը՝ արտասահմանում օրիորդ-
ները և տիկիները պարապում են այսպիսի գեղանի զբաղմունք-
ներով, որոնք ամենահասարակ միջոցով ճաշակ են կրթում, մի
և նոյն ժամանակ պիտանի ծանօթութիւններ տալով բնական

(Մրա մի այլ տեսակը տպւած է 1891 թ. «ՏԱՆՆԱԳՐ»-ի № 49-ր մէջ.)

Ծաղկեկար օր. Մարիամ՝ Մամիկոնեան-ի ինկոյոյսի

գիտութիւններից։ Այդ զբաղմունքը կայանում է նրանում, որ
թիւած հացի միջուկից՝ խմորից պանաղան ծաղիկների, նրանց
տերևների և ճիւղաւորութիւնների ճշտագոյն կաղապարն են
շինում իսկոյն, ձեռաց, նոյն իսկ ճաշի վրայ, ձեր աչքի առաջ։

ՓԵՐՐՈՒԷՐ

Ետրուար ամիսը շատերը չեն սիրում, այնպէս սկսաւ Հրաչեան իր պատմութիւնը, քայց իմ համար ձմեռուայ ամիսների մէջ փետրուարից ուրախ ամիս չըկայ:

Ամեն տարի ջրօրհնէքից յետոյ, հէրս մի թուրքերէն առած զիտի, շուտ-շուտ կրկնում է ու թարգմանում: „Խաչը ջուրն ընկաւ, ատում է, եղանակը քաղցրացաւ“:

— Եստ սուտ է ասել դրա հնարողը, քերնին գալիս է մէրս, թուրքն ի՞նչ է, որ իր առածն ինչ ըլի, տեսնես՝ մի տարի Խաչից յետոյ օրերը կակղել են, դրա վրայ էլ մասալէն յարմարացրել են, ես իմ օրումը միշտ հակառակն եմ տեսել, ձմեռն ինչքան ճոճուացնող ցրտեր ունի, պահում է յունուարի համար. էդ առածը ծեւած չափած է փետրուարի համար:

Ես էս քանումը մօրս հետ մին եմ, ընչի՞ պիտի յունուարը փետրուարից անուշ եղանակներ, ուրախ օրեր անի:

Փետրուարը ստանք թէ չէ, երկնքի մըրած երեսը քիչ-քիչ ծիծաղ է գալիս, չորս աչքանի արեւը կամաց կամաց ամպերը ծակծկոտում է, ներքեւ է մտիկ տալի, կաթնագոյն պղտոր ձիւնը քիչ-քիչ պէծալծին է տալիս, հէնց իմանաս թէ շուշէն փշրտել են, ծնի երեսին շաղ տուել, որ մտիկ տաս թէ չէ, շուշի փռշ-

րանքի պէծերն աչքերդ ծակծկոտեն: Էդ ժամանակն է, որ մարդի ջանը մի քիչ տաքանում է: Ինչ դուրեկան է ձիւնը քերած կտրներումը փետրուարի արեւի տակին վեգ, ճժլախտի, օխող տարէն բուղայ խաղալը, մանաւանդ՝ երբ որ այվանի պատին մէջքները կըսցրած՝ գետնի վրայ շարոտուած են պապդ ու իր ընկեր հալիւորներն ու մի կողմից արեւկող արած իրանց հին-հին դարմաններն են քամու տալիս, միւս կողմից քեզ սիրտ են տալիս, քեզ գովում են, որ լաւ ես վագում, լաւ ես խաղում, խաղընկերիդ յաղթում ես: Մարդի փոր ինչքան էլ վեց վեց անելուս լինի, թէկուզ գիտես էլ որ տանը սուփրէն փողած ու Աստծու մի հոգի մէջը լցրած է, սրտէդ չի տալիս խաղը կիսատ թողաս, գնաս: Որ իսկի ուրիշ ոչինչ չըլի, Դրնդէզն ու քարիկենդանը հօ փետրուարին են գալիս. էն ի՞նչ ուրախութիւն էր հերու մեր տանը Դրնդէզի իրիկունը:

—Ա՛յ կնիկ, երկու օր յառաջ հէքս մօրս ասեց, էս օր փետրուարի 11-ն է, 14-ին Տեառնընդառաջ է, ըսկի միտք արե՛մ ես, որ նորահարսի տէր ես, ամսիս 13-ին Տեառնընդառաջի նախատօնէք իրիկունը հարկինք (հարկ) ունիս կատարելու:

—Ես իմ անելիքը գիտեմ, դու քոնը միտդ բեր, նեղացաւ մէքս, ընչի՞, շատ որդիք էի պսակե՛մ, որ առջինեկիս Դրնդէզը մոռանամ, մի՞թէ էնքան պառաւել եմ, որ խելքս կորցրել եմ:

—Ե՛ս մեղայ Աստծու, մայ կնիկ, քարկանալ մի՛, ծիծաղելով ասաց հէքս, ո՞վ կըհամարձակուի քեզ պառաւ ասել, թէկուզ ում՝ աչքումս էլ պառաւ երեւաս, իմ համար 25 տարեկան մարալ ու ջէյրան ես:

—Որ քանն էդ տեղը հասաւ, ասաց մէքս, ես էսօր աշնանավար սիպտկահատ ցորենը հընտրել եմ

տունէ, երկանքն էլ լուացած պատին ցից դրած է, է-
քուց պէտք է ցորենն աղանձեմ, հարսն ու աղջիկդ
աղան, փոխնձացուն պատրաստենք. դու էլ հէնց
հիմիկուց քո կարգադրութիւնդ տես, տղէքանցդ հը-
րամայիր, որ էգուց էտոցները գօտկները խրեն, գնան
ձորիցը ուռի ճղքներ կտրատեն, բերեն Դրնդէզի հա-
մար:

Իմ սիրտս տըրփտըրփաց, պարզութեամբ չըքաշ-
ուեց իւր մանկական զգացմունքը յայտնել հրաշեան.
մին բերանս եկաւ, որ հօրս աղանչաք անեմ, որ ինձ
էլ մեծ եղբօրտանցս հետ դրկի ուռի ճղքների, մին էլ
միտս եկաւ, որ վարժապետս մահի կըտայ. լիզուս
բուն դրի, տազ արի:

*

— Հերուայ տարին կեանքումս չեմ մոռանալ,
փետրուարի 13-ն էր, իմ քաղղից՝ օրը կիրակի էր, ու-
սում չըկար, սիրուն տաք օր էր, արևը քաջալի գը-
լուին էրում էր, մեր թաղի բոլոր երեխէքը հաւաքուել
էին մեր հացատան կտերը, ամեն մէկն ուզում էր մեզ
օգտի: Գիտես ի՞նչ քանի էինք.— մի քարձր Դրնդէզ
էինք շինում: Մեծ մեծ ուռի ճղքները տնկել էինք, ի-
րար գլխի դէմտուել, դառել էր մեր վանքի կաթուղի-
կէիցը քարձր քան:

Մեծ աղպէրս եղանով չոր խոտն ածեց Դրնդէզի
գլուին ու ծածկեց, դառաւ մի լաւ կոլոլ տուն, 15
մարդ միջին բոլորուանքի նստած հաց կուտէին: Էս
իրիկուն ամեն կտեր Դրնդէզ էր շինած, քայց մերի
պէս մեծերը նորահարսնապէրինն էր, մասցածը պըս-
տիկ քաներ էին. էդպէս էլ պտի լինէր, նորահարս
չունեցողը ձեռաց իր պտիկ Դրնդէզը պէտք է վա-

ոէր ու գնար իրանց հարեւանի կտուրը [Ժամաշալ տեսնելու:

Ինչ կանես, էդ օրը, հէնց իմանաս, երկարել է, արելը տեղիցը պստի հարսի պսակ գնալու պէս է շարժուում, ժամհարն էլ սատանի ձին է նի էլել (հեծնել) զանգակը չի տալիս, երկու ժամ կըլի, որ ախպօրս խաչախաւէրն ու փեսախաւէրը լաւ-լաւ շորերը հագած՝ մեր տանն սպասում են, մէրս էլ մեր նորահարսին է զարդարել, քօղրը ծածկել, պատրաստել: — Օրհնեալ է Աստուած, ժամհարի սիրտը զուլթ ընկաւ, զանգակը տուեց, իրիկնաժամը կանչեց:

Էլ ո՞վ տանը կըմնայ, ժամս էս իրիկուն քակումս են ասում: Ժամի քակումս երկու մեր Դրնդէգից աւելի մեծ Դրնդէգ է շինուած, 20—30 խուրճը խոտ է գլխին կիտած:

Տէրտէրների ետելը կարգով շարք էին ընկել գեղի բոլոր նորափեսէքն իրանց նորահարսներովը, խաչախաւօրովն ու փեսախաւօրովը՝ եւ վառած մոմերը ձեռքներին սպասում էին տէրտէրի հրամանին:

Ժամի վերջին՝ տաղն ասելու՝ տէրտէրն ինքն առաջինն իր մոմը մօտացրեց Դրնդէգին ու հրամայեց նորափեսէքանցն իր օրինակին հետեւել: Խօտը ճրճուաց, բոցը բարձրացաւ, երկինքը կարմրեց:

Ժամից յետոյ՝ ամէն նորափեսայ իր հարսի կողքը բռնած, խաչախաւօրն ու փեսախաւօրը վառած մոմերով յառաջ արած՝ գնացին, բարձրացան իրանց կտուրները:

Ես ամէնքից յառաջ էի վազել, մեր Դրնդէգի կողքը կտրել, պատրաստ կանգնել:

Բոլորը բարձրացան կտուրը, ամենից առաջ նորափեսայ մեծ ախաւէրս մոմը մօտ տարաւ Դրնդէգի խոտին, յետոյ խաչախաւէրն ու փեսախաւէրը, նրանից

յետոյ չորեք կողմից կացրինք ու եալլան (կեցցէ) կանչեցինք:

Մօրս հրաժանովն ախպէրս իր նշանածի հետ՝ խաչախաւերն ու փեսախաւերն առաջներին՝ երեք անգամ՝ վառուող Դրնդէզի գլխովը պտտուեցին:

—Աղօթք արէք, աղօթք արէք, որ առջինեկներդ տղայ ըլի, Տրդատ ջան, ձէն էր տալիս մէրս ախպօրս, այ երեխէք, յետ դառաւ մէրս մեր կտերը կիտուած պատիկներին, դուք արդար էք, ձեր ձէնն Աստուած կըլսի, մի մին քերան ասացէք՝ քարով մին էլ էսօր Տրդատս մի դմբոճիկ տղայ ունենայ:

—Ամէ՛ն, ամէ՛ն, գոռացին 30—40 երեխէք ու կրակի գլխովը պտտուեցին, կամ՝ վրովը թռչկոտալով անց ու դարձ արին:

—Բարի՛վ դուք էլ մենծանաք, Տրդատիս տարսը (հասակին) դառնաք, էս օրին արժանանաք, քալէք ջան, որ ըտէնց է, հանդարտ կանգնեցէք, ձեզ փոխինձ քաժանեմ:

Ասելն ու ներքեւից խոնչով փոխինձը վերեւ գալը մին էլաւ:

Մէրս ժամից յառաջ մաթով (ոռւփ, դօշաք, քաքմազ) շաղախած քաղցր փոխինձը զունդ զունդ էր արեւ, խոնչի վրայ շարել:

Դէ՛, ո՛վ էնքան համբերութիւն ունի, որ սպասի ընչանք իրան հերթը գայ, որ մի զունդ փոխինձ ստանայ. նրանք մէկով ինչ կըքաւականան, պտի մի տեղ պըրծնեն, վազեն ուրիշ տեղ. ըստեղից, ընդեղից թռան երեխէքն ու փոխինձն իրար ձեռից խլխլոտեցին:

Մի բոպէումը կտուրը դարդակուեց, երեխէքը մեզանից պըրժան ու վազեցին ուրիշ նորահարսատիրոջ կտուր. էս հարկինքը նրանք էլ ունին, նրանք էլ փոխինձ են քաժանում, նրանք էլ Դրնդէզ են վառում:

Էդ իրիկունը մենք շատ լաւ իրիկնահաց ունէինք՝ խաշած հաւեր, տապակած ու կուտապ արած, փորերը, չամշով, քրնձով, կոծոխուրով, չիրով ու համեմանքներով լցրած ձկներ, գաթա, հալուայ, փլաւ, տօլմա, ինչ լաւ ու անուշ կերակուրներ ասես, մեր սուփրի վրէ՛ն կար. ոչ մինը մեր տանիցը չէր, մեր նորահարսի մէրն էր իր աղջկանը քածին դրկել. սովորոյթը է, էս իրիկունն նորափեսի ագիգ քարեկամները պտի ուտեն իր զոքանչի ծնոքով էփուած կերակուրները:

Խաշը գետննայ, հերուայ փետրուարը մտքիցս չի գնալ. Լ'նչ լաւ էլ յարմարուելէր, քարիկննդանի վերջի շաքաթն էր, միւրախաս (արծակուրդ) էր, սառ շաքաթ զրքի երես չըտեսանք, բարեկենդան օրեր էր, խելքներս կօրել էր:

Հիմի ձեզ եմ հարցնում, փետրուարը լաւ ամիս է՞ թէ վատ, ժպտալով հարց տուեց ինձ Հրաչեան ու լոնց:

ՊԵՐՏ ՊՌՕՇԵԱՆՑ

ԱՄԵՆ ԱՆՐԶԱՆԻԿԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅԾ)

ստ տարի առաջ արեւելք երկրում
Ապրում էր անբախտ մի հարուստ
իշխան,

Որ օր ու գիշեր հանգիստ չէր գտնում,
Զընայած իրա փառաւոր դրութեան:

Հիւանդ էր նրա սիրտն ու հոգին—

Ձեր ըզգում ոչինչ բաւականութիւն.

Մոայլ է՛ր, տըխնւր կեանքը իշխանին,

Զունէր նա ո՛չ մի մխիթարութիւն:

Զըկարծէ՛ք, թէ նա դժգոհ էր ազգից,

Կամ վախճանում էր իր խախուռ գահից..

Ազգը ծախում էր շապիկը վերջին,

Եւ փողը անխօս տալիս իշխանին...

Թշնամիները սարսափում էին

Նրա անհամար քաջ զինւորներից.

Էլ ի՞նչ է պակաս, կասէք, իշխանին,

Որ գուրկ է սրտի անդորրութիւնից...

Աղամանդ, ոսկի եւ փայլուն քարեր

Ն՞րը են լուսացրել մթնազին օրեր.

Շողորորթութիւնն ըստրկի բերնից

Ն՞րը է ազատել խրդճի խայթումից:

Նրանաւէտ կեանք, բուռն զօսանքներ—

Դրանք իշխանին չէին գոհացնում.

Ափիոն, օղի եւ այլ խմիչքներ—

Բողոքող խիղճը չէին թմրեցնում...

—Եւ այդ անկաշառ տրտունջը ներքին
Թունաւորում էր, վրդովում նրան.

Նա աղմկալից անգամ խնճոյքին

Լըսում էր ինչ-որ մի խուլ հեծկըլտանք:

* *
*

Եւ երազ տեսաւ մի անգամ իշխանն,
Թէ իբրեւ իջաւ երկնքից մի կին,
Որ դիմեց ուղիղ նրա ննջարանն
Ու խօսեց այսպէս, ժպիտը դէմքին.

„—Իշխան, մի՛ վախիր, ես եկայ, որ քեզ
„Բժշկեմ ցաւից. քայց արա՛ւ այնպէս,
„Ինչպէս կը պատուիրեմ. քո հիւանդ հոգին
„Պիտի վայել է հանգիստ Նդեմին.
„Սակայն իմացիր, որ դեղ ու դարմանն
„Չեն կարող օգնել այդ հիւանդութեան...
„Զո լայնատարած, անսահման երկրում
„Մի տարօրինակ էակ է ապրում,
„Որ միակ մարդն է—գոհ իրա կեանքից,
„Միանկ քախտաւորն քո հպատակներից:
„Բերել տուր՝ հագիր դու նրա կօշիկ,
„Եւ քեզ անպատճառ կը զգաս երջանիկ...“

Միւս օրը իշխանն ուղարկեց մարդիկ
Տէրութեան բոլոր ծայրերովն անցնել,
Եւ գտնել, քերել հրաշալի կօշիկ,
Որ ընդունակ է հանգիստ նւիրել:

Երկար շրջեցին նրա դեսպաններ,
Չըհանդիպեցին սակայն ոչ ոքին.

Չըկար ոչ մի մարդ, որ խոստովանէր
Թէ երջանիկ է ու գոհ իր կեանքէն:

Չքաւորութիւնն ամենին ճընշած,
Խեղճ ժողովուրդը միշտ ահով պատած.
Արցունքի պղտոր այդ մեծ ուկեանում,
Ոսկի ձըկնիկներ չէին նշմարւում...

Վերջը վճռեցին—տուն վերադառնան,
Եայտնեն իշխանին, որ չի գտնւում—
Բայց յանկարծ հեռւում մի հովիտ տեսան,
Ուր փոքրիկ տըղան պառկած էր խոտում:

Նա մն'րթ երգում էր, մն'րթ ածում շին
Եւ մերթ ծաղկանց հետ խաղում, համբուրւում...
Նւազը քաղցրիկ զրկում էր քամին
Եւ հետը ուրախ դէս ու դէն թռչում:

Մանկան մօտ խոշոր պառկած էր մի շուն,
Աչքերը յառած իր տիրոջ դէմքին,
Նա էլ էր զգում քաւականութիւն,
Ականջ ղնելով մանուկի երգին:

— „Չար իշխանը հօրս սպանեց,
„Մօրս տարաւ իրան կին.—
„Նա ինձ անտուն, անտէր թողեց,
„Քաղցած՝ օտար շէմքերին:

„Ես հեռացայ դէպի անտառ,
„Ծաղկափթիթ հովիտներ...
„Եւ դու քարի, ագնիւ Բողար,
„Ինձ չըթողիր անընկեր:

„Նայի՛ր, Բողար, թիթեռնիկին,
„Ինչպէս կըպաւ ծաղիկին...
„Երէկ մի քիչ կուել էին,
„Այսօր նրանք հաշտեցին:

„Իսկ դու ինչո՞ւ, անգին շուշան,
 „Թերթիկներդ կախել ես...
 „Նա շուտ կըգայ այցելութեան,
 „Ի զոր այդպէս տխրել ես:
 „Դէ՛, իմ Բողար, վեր կանց, տեսնեմ,
 „Քնանք անտառն, զքօսներ...
 „Դու քաղցած ես, զուակում՝ եմ,
 „Շրթանք, մի քան որոնենք“...

Մանուկը ուզեց բարձրանալ տեղից,
 Բայց նորէն պառկեց եւ առաւ շէն.—
 Դեսպանները դեռ նայում են հեռից.
 Այդ զարմանալի, անհոգ մանուկին...

— „Մարդկանց ձեռքից փախայ անտառ,
 „Կանաչագարդ հովիտներ,
 „Եւ դու բարի, ազնիւ Բողար,
 „Ինձ չըթողիր անընկեր“...

— „Սա է քախտաւոր էակն մարդկային“—
 Ասին դեսպաններն ու մօտ վազեցին...
 Սակայն, ծ, զարմանք... Նա մերկ էր քնաւին,
 Եւ ո՛չ մի կօշիկ չունէր ոտքերին...

Ջ. ԲԱՆՈՒՂԵԱՆ

Կ Ո Վ Կ Ա Ս Ե Ա Ն Տ Ի Պ Ե Ր

Հ Է Ջ Գ Ի

Ի Ն Գ Ո Ր Ե

Ջ Ե Ր Կ Ե Ջ

ԵՐԵՒԵԼԻ ՄԱՐԴԻԿ

ՎԻԿՏՕՐ ՀԻՒԳՕ

ուաջին ներկայացումը աջող ան-
ցաւ. թատրոնն զահլիճը լցւած
էր ֆրանսիական բարձր դասա-
կարգի մարդկանցով. մի
տեղ անգամ դատարկ չէր
մնացել, տոմսակներ ճա-
րելը շատ դժւարացել
էր: Հեղինակը սրտատրոփ
սպասում էր մինչև վեր-
ջը. աջողութիւնն ակ-
ներև էր, Բայց միւս օրը
սկսեց լրագիրներն կա-
տաղի արշաւանքը. ծաղր,
հայհոյանք, լուրջ քննադա-
տութիւն, ամեն ինչ խառնուել էին
միասին՝ Հիւգօին զրական հրա-
պարակից փախցնելու համար: Եւ այդ
արշաւանքը աջողութիւն գտաւ. »Եր-

նան«-ի երկրորդ ներկայացումը կատարեալ խայտառակու-
թիւն էր. չընայած, որ երիտասարդութիւնը դարձեալ
հաւաքւել էր թատրոն՝ իր սիրած հեղինակին պաշտ-
պանելու համար, բարձր դասակարգը սկսեց հռհռալ, լրս-

ւեցան շվոցներ: Դրանից յետոյ պիէսը քառասուն և հինգ անգամ ներկայացրին և ամեն անգամ նոյն խայտառակութիւնն էր կրկնում: Մամուլը էլ կծու խօսք չէր գտնում հեղինակին և նրա հեղինակութիւնը կշտամբելու, ծաղրելու, ցեխոտելու համար: Հիւգօն կինը սպասում էր, որ մի անգամ հանդիսատես հասարակութիւնը կըյարձակէ բեմի վրայ, ներկայացման ժամանակ վարագոյրը ցած կըձգէ և կըհարկադրէ, որ այլ ևս այդ «Երնանի»-ն չըդնեն բեմի վրայ: Ամեն անգամ, երբ Հիւգօն վերադառնում էր թատրոնից, նրա կինը հարցնում էր թէ քնչ դառաւ, դերասաններին բեմից չըվճնդեցին և ստանալով բացասական պատասխան, շատ դժգոհ էր մնում. այնքան սաստիկ էր խայտառակութիւնը, որ նա սրտով ցանկանում էր, որ հասարակութիւնն այդպէս անէ և «Երնանի»-ն այլ ևս չընէրկայացնէ: Մինչև անգամ ուզում էին Հիւգօյին փողոցում ծեծել և երիտասարդութիւնն էր նրան պաշտպանում:

Փոքրոգի, աննշան ընդունակութիւնների տէր մարդը կըփշրէր, կոչնչանար հասարակութեան այդ կատաղի թշնամութիւնից: Բայց Վիկտոր Հիւգօն իր կեանքի, գործունէութեան մէջ եղել է մի քաջ, անվախ զինուոր: Ինչպէս քաջ, ոգեւորւած զինուորը պատերազմի փոթորկի մէջ քայլ-քայլ առաջ է գնում, կռւելով թշնամու դէմ, ահագին չարչարանքներ կըելով, վերքեր ստանալով ու արիւն թափելով, այնպէս էլ Հիւգօն էր առաջ տանում սուրբ համոզմունքի դրօշակը և ամենեւին գլուխ չէր ծռում այն անհամար հարւածների առաջ, որոնք թափւում էին ամեն կողմից:

«Երնանի»-ի խայտառակ ներկայացումների ժամանակ Վիկտոր Հիւգօն մոռացել էր, որ մի պայման ունի կատարելու: Մի հրատարակիչ գնել էր նրանից մի վէպ, որ գեռ չէր գրւած: Պայմանաժամն անցել էր, բայց նա

դեռ մի տող չէր գրել: Հրատարակիչը սպառնում էր դատաստանի դիմել: Հիւգօի բարեկամները միջնորդեցին, հրատարակչից նորից հինգ ամսւայ ժամանակ ստացան: Հեղինակը գնեց մի շիշ թանաք և գործի նստեց: Նա անդադար գրում էր այդ վէպը, որի անունն էր „Պարիզի Աստուածամօր մայր եկեղեցին“ (Նօտր Դամ Փարիզու) *։ Այնքան այդ աշխատութիւնը գերել էր նրան, որ նա ամիսներով տանից դուրս չէր գնում, գրում էր օր ու գիշեր, փակած իր սենեակում: Եւ որպէս զի հրնարաւորութիւն չունենայ փողոց դուրս գալու, նա իր նոր շորերը փակել էր սլահարանում, իսկ ինքը հագել էր մի վերնազգեստ, որ միայն տանը կարելի էր հագնել: Նա միանգամայն մտել էր իր նկարագրած ժամանակի, հերոսների աշխարհը և շատ դժւարութեամբ էր կարողանում ընդհատել գործը. յոգնութիւն, ցուրտ նա չէր զգում. դեկտեմբեր ամսին նա գրում էր բաց պատուհանի առաջ: Վէպը նշանակած ժամանակին վերջացաւ. վերջին խօսքը գրելիս վերջացաւ և մի շիշ թանաքը: Կրիտիկան աւելի ևս խիստ յարձակեց այդ հանճարեղ վէպի վրայ, բայց ընթերցող հասարակութիւնը ուշադրութիւն չըդարձրեց և գրքի տպագրութիւնը կարճ միջոցում սպառուեց: Այդ մի մեծ նշան էր, որ հնութեան երկրպագուների օրհասական ժամն է: Երիտասարդութիւնը Վիկտոր Հիւգօի կողմն էր. նշանակում էր, որ յաղթութիւնը, ապագան նրանն են: Փրանսիայի երեւելի գրող Շատոբրիանը, որ այդ ժամանակ ծերութեան պատճառով հեռացել էր գրականութիւնից, խրախուսում էր Հիւգօին, ասում էր, որ ինքը նրան է թողնում փայլուն ասպարէզը:

1841 թւականին Վիկտոր Հիւգօն ընտրւեց ազգա-

*) Թարգմանւած է հայերէն Կ. Պօլսում:

յին ճեմարանի անդամ: Այդ փառքին հասնելու համար, նա շատ էր աշխատում. և դրանից յետոյ սկսում է նրա հասարակական գործունէութիւնը, որ գրական գործունէութիւնից պակաս փառաւոր չէ:

Հիւզօն իր գրածքների մէջ մի գերող, յափշտակող ոճով, ամենահաստատ հաւատով և սուրբ համոզմունքով քարոզում էր մարդասիրութիւն, բառիս ամենավեհ նշանակութեամբ, ազատութիւն, հայրենասիրութիւն: Այդ պաշտելի գաղափարներին նա խնկարկում էր ոչ միայն զրասեղանի մօտ նստած, գրիչը ձեռին, այլ և հասարակութեան առաջ բաց ճակատով կանգնած, խօսքերով, աննման, համոզիչ ճառերով: Փրանսիան պիտի վերջապէս ճանաչէր այդ մեծ, վեհ հոգին: Եւ նա ճանաչեց. պատիւ այն հայրենիքին, որ իր ճշմարիտ, անկեղծ որդիներին նրանց կենդանի ժամանակն է ճանաչում:

Հ Է Օ

[Կըշարունակի]

ՄԱՆԿԱՆ ՔՈՒՆԸ

Ախորժ երագով անկողին մտաւ,
Ցանկալի քունն աչերին իջաւ.
Նա երագի մէջ չքնատ էր լսեց,
Այդ չքնատ երգն երկնից տարածեց:

Նրա հնչիւնները բուրմունքի նման
Սուրբ հոգիներն կրծքից շնչեցան.
„Մանուկ, քեզ ահա ոսկի երագներ,
Երկնային սիրով տոգորւած երգեր“:

„Մանուկ, քեզ համար պսակ ենք
հիւսում—
Նրա ծաղիկներ Դրախտից ենք բա-
ղում.
Մանուկ, աչերիդ մենք քուն սփռեցինք,
Այդպէս սուրբ քնով նիրհում է երկինք...“

Յ. Կ.

ատերազմների ժամանակ, սպարտացի կանայքն ասում էին իրանց ամուսիններին ու որդկերանց. «Վերադարձեք վահանով կամ վահանի վրայ», սրանով հասկացնում էին՝ յաղթութիւն կամ մահ: Այն զինուորները, որոնք կենդանի էին մնացել, մինչդեռ հայրենիքը յաղթած էր, արժանի չէին համարում ողջոյնի կամ ներողամտութեան. անձնագորհողութիւնը՝ հայրենիքի համար, անձնական կորուստներից վեր էր հաշւում եւ խղճալու արժանի չէր նա, որ պատերազմի դաշտում չէր ընկել:

Ահա, այսպէս էին նայում սպարտացիք զինուորական քաջութեան վրայ, եւ ուրեմն կարելի է երեւակայել այն զայրոյթը եւ տխրութիւնը, երբ 371 թւին, Բ. ծ. առաջ, Սպարտայում լուր տարածեց թէ նրանց հայրենակիցները յաղթած են քէօթիացիներից 1), Լէքտրիայի մօտ: Լուրն աւելացնում էր, թէ երեք հարիւր սպարտացի զինուորներ ազատել են փախուստով: Այս լուրը հասաւ քաղաքը հէնց մի ինչ որ մեծ տօնի ժամանակ: Նֆօրները (ղեկավարները) հրամայեցին սպանւածների անունները յայտնել նը-

1) Բէօթիան յունաց պետութիւններից միւն էր, որոնք Սպարտայի հետ հակառակում էին:

րանց ազգականներին, իսկ կանանց արգելած էր նրանց ողորալ: Բայց Լիկրատի մայրը չէր կարողանում՝ զսպել արտասուքը, եւ հարեւանները ասում էին մէկը միւսին.

—Ինչո՞ւ համար է լալիս. որդին մեռել է քաջի մահով: Ձէ՛ որ նա անպատուած կըլինէր իրան, եթէ կենդանի մնացած լինէր:

—Մենք միշտ գիտենք, որ Էվկրատի մայրն իսկական սպարտուհի չէ:

Ժեր Փիդօնը, որ եկել էր նրան տեսնելու, հէնց այն ժամանակ հասաւ, երբ պառաւ կինը լալիս էր թել մանեկիս: Փիդօնը—մի կոպիտ, կոշտ սպարտացի էր. քարկացած դարձաւ նա անմխիթար Իօնային, որ լալիս էր որդու մահը.

—Ամաչիր թուահոգութիւնիցդ, ասաց նա, ես աւելի շատ պատճառներ ունեմ՝ լաց լինելու, քանց դու: Իմ թոռս, Կալլիոսը, սպանւածների թւումը չէ, իսկ քո քաջ Էվկրատը մեռել է հերոսի պէս: Կալլիոսը մեր ամբողջ տոհմը խայտառակեց: Ի՞նչպէս ես նրան հանդիպեմ, ի՞նչ պիտի ասեմ ես նրան: Ոչ նրան տեսնել, ոչ էլ նրա հետ խօսել եմ ուզում: Նրա հայրը իմ պարծանքս էր, իսկ նա ինձ անպատուեց: Աստուածներն այնքան խիստ են դէպի ինձ, ծերուկիս, ինչքան նրանք քարի են քեզ համար, Իօնա, ուղարկելով Էվկրատիդ փառաւոր մահ:

Իօնան թողեց թել մանեկը եւ աշխատում էր մըխիթարել ծեր Փիդօնին, որին ճանաչում էր ամբողջ կեանքումը: Նրա Էվկրատը եւ Կալլիոսը ընկերներ էին մանկութիւնից. եւ շատ տարիներ առաջ Փիդօնը եւ Իօնայի հայրը միասին պատերազմել էին Սպարտայի ազատութեան համար:

—Կարելի է, ասաց Իօնա, աստուածները պահ-

պանել են Կալլիոսին եւ նրա ընկերներին, նրա համար որ աւելի եւս ծառայեն Սպարտային եւ յաղթեն նրա թշնամիներին: Դու ինձ յանդիմանում ես Էվկրատիս ողջալուս համար, քայց ես ամեն քան կըտայի աշխարհիս երեսին, միայն թէ մի անգամ ես տեսել էի նրա թանգագին երեսը:

—Դու այդպէս չըպիտի խօսես, կոշտ սուսաց Փիդօնը, շնորհակալ եղիք աստուածներից, որ քեզ ազատել են ամօթից եւ անպատուութիւնից:

Այսպէս Փիդօնը յանդիմանում էր խեղճ մօրը, քայց դուքսը, լսելով որ մինը նրան մեղադրում էր ազգասիրութեան զգացմունքից զուրկ լինելու համար, ծերուկը պաշտպանում էր նրան.

—Թողէք նրան, ասում էր, աստուածներն ամենքին հօ միանման չեն ստեղծել:

Երբ նա զալիս էր Իօնայի մօտ, սա յաճախ համոզում էր նրան, որ Կալլիոսին վերադարձի ժամանակ սիրով ընդունէ:

—Դու պիտի ներես նրան, Փիդօն, նա դեռ կը ծառայէ Սպարտայի փառքին:

Քայց ծերուկը հպարտութեամբ պատասխանում էր.—Ո՛հ, Իօնա, Կալլիոսը ինձանից այլ եւս երբէք ոչ մի խօսք չի լսի:

Մի գիշեր, Իօնան տեսաւ մի զարմանալի երագ: Իբր թէ Ագեգիլայոս թագաւորը պատրաստ էր ներելու քոլոր երեք հարիւր փախստականներուն, որ Լէյքտրայի պատերազմի դաշտը թողել էին, քայց իբր թէ Փիդօնը հակառակեց նրան Ազգային Ժողովում եւ արտասանեց veto *:

—Իմ թոռս այդ վախկոտների թումս է, զոռաց

* Արգելում եմ, բողոքում եմ:

նա. Սպարտան կարող է նրան ներել, իսկ ես չեմ կարող:

Սրանից յետոյ Իօնան տեսնում էր, թէ Կոլլիոսը ինչպէս տխուր եւ միայնակ կանգնած էր 300 վերադարձած փախստականների մէջ, որոնցից ամեն մինը ուրախ ընդունւած էր ծնողներից. Իօնան մօտենում էր նրան մ'իիծարելու, քայց յանկարծ զարթեց:

Հետեւեալ օրը, երբ Փիդօնը եկաւ, Իօնան պատմեց տեսած երազը, եւ այնպէս սրտառուչ խնդրեց ներել Կոլլիոսին, որ ծերուկի սիրտը վերջապէս շարժեց եւ նա խոստացաւ շատ խիստ չըլինել թոռան հետ:

Կարելի է արդեօք երեւակայել Իօնայի զարմանքը, երբ 2—3 օրից յետոյ, Ազգային Ժողովում թագաւորը առաջարկեց ներել Լէյքտրայի փախստականներին եւ ընդունել նրանց, առանց պատժելու մըշտական ամօթով:

Առհասարակ քուր այն զինուորները, որ թէեւ յաղթւած, կենդանի էին մնում, զանազան պատիժների էին դատապարտում. այնպէս որ թագաւորի այս առաջարկութիւնը արտասովոր էր, քայց երեւի սա վտանգաւոր էր գտնում գործադրել այդպիսի խիստ օրէնքներ Սպարտայի քաղաքացիների մի այդպիսի մեծ քանակութեան վրայ: Ինչ էլ որ լինէր, քայց եւ այնպէս այդ օրը Սպարտայում շատ սրտեր կենդանի ուրախութիւնով լցւեցան եւ հէնց ինքը անողորքի Փիդօնը կարծես թէ նոր կեանք ստացաւ:

Հէնց որ Սպարտացիք իմացան Բեօթիացիների յաղթութիւնը, իսկոյն մնացած զօրքը շտապ-շտապ դուրս եկաւ քաղաքից եւ մի քանի ժամանակից յետոյ վերադարձաւ, հետը քերելով փախստականներին:

Սպարտացիների սրտերը կակղեցին եւ մայրեր,

կանայք, քոյրեր դուրս թափեցան ընակարանների դռներից ու սպասում էին աստուածների ազատած եւ իրանց սրտերի սիրելիներին: Իսկ Իօնան տանը նըստած թել էր մանում:

Յանկարծ դուռը բացեց եւ մտաւ Փիղօնը տըխուր, մտախոհ դէմքով:

—Կալլիօսը նրանց թումը չէ. ասաց ծերուկը. ես ամենքին հարց ու փորձ արի, բայց ոչ ոք նրանցից տեղեկութիւն չունի. մի՞թէ սխալ է պատահել:

Այդ վայրկեանին դուռը ուժգին քաղիեցին եւ Իօնան ներս մտցրուց Տիմօթէոսին, հարեւանի որդուն:

—Ողջոյն Էփկրատի մօրը, ասաց ներս մտնողը. ես Լէյքտրայումս էի. այնտեղ տեսայ թէ ինչպիսի քաջութեամբ կուում էր Էփկրատը, տեսայ թէ ինչպէս նա ընկաւ, եւ նրա կողքին նրա քարեկամը եւ զինակից ընկերը:

—Ո՞վ էր այդ ընկերը, դողդոջուն ճայնով հարցրեց Իօնան:

—Կալլիօսը, պատասխանեց պատանին. դէ՛հ, մընաս քարեաւ, պիտի գտնեմ Փիղօնին եւ հաղորդեմ նրան այս լուրը:

Բայց Փիղօնը, յաղթական ժպիտը երեսին, քարծրացաւ տեղիցը եւ—Փիղօնը լսեց քո քերած լուրը, ասաց,—եւ շնորհակալ է աստուածներից նրանց քարծրագոյն գլծութեան համար, որովհետեւ թէեւ շատ ցանկանում էի տեսնել Կալլիօսին դէմքը, բայց ինձ համար նրա դէմքից աւելի թանգ է նրա պատիւը: Հիմա մենք կարող ենք միասին մտաբերել նրանց, Իօնա, եւ յարգել նրանց յիշատակը: Ուրեմն, ծիծաղիւր արցունքներիդ անձրելի միջից:

Եւ Իօնան շարժած ծերուկի ոգևորութիւնից, ժպտաց արտասուքի միջից:

Սա իսկապէս սպարտական տուրք էր Լէքտրայի
հերոսներին:

* * *

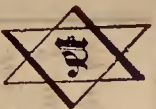
Սպարտացիք չէին իմանում յուսանատուծին
կեանքի մէջ. նրանք քաջ հաւատում էին որ
քանի որ մարմնումը կայ արիւթիւն, չի կարելի
կորցնել յաղթութեան յոյսը: Ամեն մի սպարտացու
տուրք պարաքն էր—կուել, յաղթել եւ ապրել, կամ
թէ մեռնել, քայց մինչեւ վերջին րոպէն դիմելով
դէպի յաղթութիւն, առանց մտածելու թէ յաղթուել
կարելի է:

Թող սպարտացիների պատուի այս հին եւ վսեմ
հասկացողութիւնից այժմեան սերունդը օրինակ
վերցնէ:

Թարգ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՇԽԵԱՅ

Բ Ն Ա Գ Դ Տ Ա Կ Ա Ն

ոչուններն մէջ ամենականշորն է համարած Ջայլամը,
որ եր երկար ստանքով արշաւում է Աֆրիկայի անա-
պատներում: Նորա գլուխը գետնից բարձր է 4 աւշին.

Ջ Մ Լ Ե Մ Ն

խիկ նրա բաշը հաւասար է երկը փոխի: Մտղագլուխը եւ
նոր-ձիւթանդիւս կրկնների վրայն վայրենի ցնդերն խաղառ ոչն-
շարիւ եւն Ջայլամի նման, բայց նրանից շատ մեծ թռչուննե-
րն: Այժմ գտնւած են միայն նրանց ոսկորներից մե քանիորը.
բայց մենք ունենք նրանց ձուերը, որոնց բաւական է միայն

համեմատել Ջայլամի ձուի հետ, որ կարողանանք երեւակայել թէ ինչ աստիճան անագին մեծութեան է եղել այդ այժմ՝ չքւած թռչունը: Երա մի ձուն հաւասար է Ջայլամի 6 ձուին եւ հաւի 150 ձուին. նրա մի ձուից կարելի էր ամբողջ դասարանի աշակերտների համար ծուածեղ շինել:

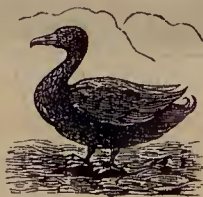
Ջայլամը եւ նրա նման թռչունները չեն թռչում, այլ քայլում են շատ սուր արշաւով: Նրանք թռելը ունենալուց, երեւի, հրաժարել են նրա համար, որ խիստ ծանր մարմին ունին: Այն թռչունները, որոնք բարձրանում են օդի մէջ եւ թռչում, նրանք իրանց մարմինը բարձրում պահում են թռչելի թափահարելով եւ ճախրելով, որ մեծ դժարութիւն ունի. քայց նրանք չեն կարողանում այնքան քայլել եւ վազել, ինչպէս Ջայլամները:

Ջայլամների փետուրները համաշխարհային առեւտրի նիւթ են, որ աւելի գործ են ածում կանանց գլխաշուքի համար: Երա ձուն եւս գործ է ածում ուտելու եւ նրանից անօթներ շինելու համար:

Ջայլամներին անգլիացիք Աֆրիկայում ընտանի են դարձրել եւ անագին վտարներով պահում են նրանց շահագործելով փետուրը, ձուն եւ միսը:

Նրանց շքեղ եւ հրաշալի փետուրները փետրում են զգուշութեամբ եւ որոշ կանոնների հետեւութեամբ:

Ն.

Գլաղստօնի կենսքից.—Իր գիւղական մենաւոր կենցաղաւարուութեան մէջ Գլաղստօնը պարկուտ է քնելու կէս գիշերին և քնում է հանգիստ, ինչպէս մի մանուկ ու առաւօտը չի արթնանում, մինչև որ չը զարթնացնեն իրան։ Ամենայն օր 8 1/2 ժամին նա գնում է եկեղեցի։ Նախաճաշիկից յետոյ անմիջապէս սկսում է ստացւած նամակները կարդալ։ Առաւօտները բացի եկեղեցի յաճախելուց՝ ուրիշ տեղ չի գրնում։ Ժամը երկուսին սկսում է իր մատենադարանի գրքերը դարսել, որի մէջ կայ 20, 000 հատոր գիրք, որ ամեն մէկը տեղաւորում է իր ձեռքով։ Նա սիրում է վերին աստիճանի զգուշութեամբ վարւել գրքերի հետ և փայփայել նրանց։ Նւ ընթերցանութեան մէջ շտապող չէ, նա մի գիրք ձեռքն առնելով շուտով որոշում է արժէ՞ նրան կարդալ, թէ ոչ։

Պետերբուրգում հրատարակուող „Свѣтъ“ փոքրիկ օրա-

թերթը այս տարի տօնեց իր տասնամեակը։ Խնջոյքի ժամանակ խմբագիրը խմելով թղթալաճառի կենացն՝ ասաց, որ տասը տարւայ ընթացքում նա այնքան թուլթ է գործածել, որ, դրանով կարելի է հասարակածի վրայով երկրագունտը եօթն անգամ փաթաթել և թէ այդքան տարւայ ընթացքում նա վճարել է իր լրագրի թղթի համար 1, 340, 000 ռ․։

Ամերիկայի լրագիրները զամանակի տարօրինակ պրեմիաներ են տալիս իրանց ընթերցողներին։ Վեց լրագիր տըպուում են թաշկինակի վրայ։ Երեք լրագիր իրանց ընթերցողներին իրաւունք են տալիս ձրիապէս լուսանկարւելու։ Կինգ լրագիր ամիսը մի անգամ ձրի ճաշ են տալիս։ 260 լրագիր ձրի դեղօրայք ու բժշկի օգնութիւն են մատակարարում։ Վերջապէս երեք լրագիր պարտաւորում են թաղել իրանց բաժանորդին։

Հ Ա Ն Ե Ն Ո Ւ Կ

Առաջարկ Ա. Սարգսյանի.

Հնադարեան մի գործիք կը հանաչեմ,
Որ սուտ չասեմ եւ ոչ ձեզ մօտ ամաչեմ,
Շատ նման է արքայ Դաւթի տաւիղին,
Որի ծայնը կուրախացնէր Սաուղին:
Երբ սողցը ձեռքս եմ՝ առնում՝ սրղոցում,
Ուղիղ միջից՝ ճիշտ հաւանար կէս անում,
Երկու անկախ քառեր ստանում՝ միալանիկ.
Որոնք չունին նմանութիւն եւ ոչ յանգ:
Առաջինը գործածական դպրոցում,
Իսկ երկրորդը կուի անեղ դաշտերում,
Սկիզբը քառի առանց պոչի—դերանուն,
Երկրորդն անգլուխ՝ կարծեմ՝ մակըսայ անւանում:
Եռանկիւնի, ասեմ՝ հոգիս, ձեւ ունի,
Քաղցրահնչին հարիւր քառսուն լար ունի,
Եթէ աչքով տեսնել կուզէք գնացէք,
Խորհուրդ կրտամ՝ յայտնի երգչին հարց արէք:

Նախընթաց № 1-ի հանելուկների բացատրութիւնը.

1. Աստուած, 2. քամի 3. վրքի երեսը և տպած տառերը. 4. մի-
լիսն, երկլիսն, եռլիսն, քառլիսն և այլն.

Խմբ.-Հրատ. Տ. Նազարեան

Ա Ր Օ Ր

Պեղարուհատական տպարանի

Մամուլի տակից լոյս տեսան

Ա.

Հայեր. Գրք. Հրատար. Ընկ.

Շ Ն Ի Կ

Բ.

Շ Ի Լ Լ Ե Ր

Ֆ Ր Ի Գ Օ Լ Ի Ն

Գ.

Խորհատափայլ Այդու.մբու.

Դ.

Ն Ր Ա Մ Ա Յ Ր Ը

Ե.

Տ Ա Ր Տ Ա Ր Է Ն

(Ալֆոնս Դոդէի)

Զ.

Ե Ի Ա Ն Գ Ե Լ Ի Ն Ա

Է

Армянскій календарь 1892 г.

Ը.

Հ. Իքսէն.

ԴՕԿՏՕՐ ՇՏՕԿՄԱՆ

Մամուլի տակ են.

Ա.

Յ. ԱՐԱՐԱՏԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԸ
ԵՆ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ:

Բ.

ԲԺ. ԳՐ. Տէր-Գրիգորեանի

Հ Ա Ն Ր Ա Մ Ա Տ Ձ Ե Լ Ի

Բ Ժ Շ Կ Ա Ր Ա Ն

II մասը.

Գ.

Մ. ք. Բեգնազարեանի

ՀԱՄԱՌՕՏ ԶՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ:

Դ.

Արշակ Մեհրաբեանի

ՓՈՔՐԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

Ե.

Թիֆլիսի Ընկ. Հայ. Գրք. Հրատ.

Զ Ի Մ Ի Ա

Պրոֆեսոր Բուկոի

Թարգ. Ա. Մ. Ա.

Զ.

Տ Ե Ս Ի Լ

Խ Ո Ր Հ Ր Գ Ա Ի Ո Ր Խ Ա Չ Ի

Աշխ. Ա. Վ.

Վ Ա Ճ Ա Ռ Ի Ո Ւ Մ Ե Ն

Ներսէս Ե.-րդ կաթողիկոսի

Եւ

Ներսէս պատրիարքի

Մ Ե Ն Ա Դ Ի Ր Պ Ա Տ Կ Ե Ր Ն Ե Ր Ը

Ձ ք Ե ղ Թ ղ Թ Ի Վ Ր Ա Յ Մ Ա Պ Ա Գ Ր Ա Մ Ժ

Խրատանչիւրը 25 կողէկ ճանապարհածախսով:

Դիմել. Тифлисъ, С. Согомоняну, въ конторѣ „Агбюръ.“

ԱՂԲԻԻՐԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

Այն բաժանորդները, որ միևնույն հասցեով կրատորագր-
ւին պատկերնազարդ ԱՂԲԻԻՐ ամսագրին և պատկե-
րազարդ ՏԱՐԱԶ շաբաթաթերթին կրատանան և

51 ՊՐԷՄԻԱ 51

1. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ
մկրտում է Տրդատ Թադևոսին, մի
գեղեցիկ դրաւիւր 44-62 սանտիմ
մեծութեամբ:

2. ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ մեծա-
դէր պատկերը. վերջին լուսանկա-
րեց, 43-60 սանտիմ. մեծութեամբ:

3. Դերասան պ. Ազամեանի մե-
ծադէր պատկերը. հանգուցեալի
վերջին լուսանկարեց մեծացրած
44-62 սանտիմ.

4. Կովկասի քարտէզ. ուր ման-
րաման նշանակած կը լինին Հայերի
վերաբերեալ կէտերը 40-60 սանտիմ.
մեծութեամբ:

5 ՐԱՅՅԻՒՆ գրաբառ Թարգմ. Շիւ-
րերց Ֆրեդուին գրքոյի:

6. Նրա մայրը վէպ էմմա Վլատե-
մանի:

7. Խորհրատվոր Կոլումբ. Ամերիկայի
400 ամեակի առիթով:

8. Եւանդէլիսա, վէպի:

9. Մանկավարժ. հաւաքածու:

10. Տասնամեակ Աղբիւրի պատ-
կերազարդ:

11. Գեղարեստական ալբոմ. Ս.
Էջմիածին և շրջակայ ս. վայրերը,
ու նորընտիր Կաթողիկոսի մեծա-
դէր պատկերը:

12. Պատկերազարդ ուղեցոյց Կով-
կասի և Կովկասեան հանքային ջը-
րերի:

13. Իւրաքանչիւր ամիս կուղար-
կւեն Աղբիւրի հետ Յիսուսեան գալ-
լէրէա վերնագրով նշանաւոր նկա-
րիչներ և պատկերներ և պատճէներ:
Յունւարին՝ կուղարկի Արտոնիօ Կո-
րաջիօի ժմադեան գիշերը: Փետրւա-

րին Պրոֆեսոր Կոչլեւիկ՝ Յիսուս
տաճարի մէջ վարդապետների շրջա-
նում: Մարտին Ռաֆայէլի, Մադոննա:
Ապրիլին՝ Ռուբէնի Յիսուսի մարմինը
խաչափայտից իջեցնելը: Մայիսին՝ վե-
ջելի Տէք Կայսրին գկայսեր եւ ՂԱ-
տու ծոյն Աստուծոյ: Յունիսին Յիսեր-
մանի՝ Յիսուս եւ ձկնորսներ: Յուլիսին՝
Դէրասոյի՝ Անդր Բաժակս զայս յիւն:
Օգոստոսին Սեմիրատսիկու՝ Յիսուս Մա-
րիամ Մազթապիւնացու տանը: Սեպ-
տեմբերին Մարնկաչու՝ Յիսուս Պիղա-
տոսի առաջ: Հոկտեմբերին Հոֆմանի՝
Յիսուս Գենտեսարեալ լծի մօտ քարոզե-
լիս: Նոյեմբերին Ռէնիէ՝ Մայր Աստ-
ուծածին լալալին: Դեկտեմբերին,
յօլիֆի՝ Յիսուս մեղաւոր կենդ մօտ:

14. Վատման Թղթի վրայ տպագ-
րած Սղգային պատմութիւնից
Հայկազեան իշխանութեան շը-
ջանում 10 շքեղ պատկերներ:

15. Վեյլեյօվի Թղթի վրայ տը-
պագրւած հայ արդի գեղջուկ
կեանքից 10 պատկերներ: Տարւայ
վերջը դրանք կը կազմեն Նոյնպէս
մի առանձին շքեղ ալբոմ:

16. Փարեզի մօզաները կը տը-
պագրւին տօրին չորս անգամ, գար-
նան, ամրան, աշնան և ձմրան
սկզբներում ու կազմեն առանձին
հատոր:

17. Տարւայ վերջը կուղարկւին
շքեղ երեք ԿԱԶՄ՝ 1 Յիսուսեան գա-
լէէա 2 Հայկազեան իշխանութիւն
և 3 Հայ գեղջուկ կեանքից պատ-
կերներ համար: Այդ կազմերը կը
պատրաստուին Միւնխէնում և ուրիշ
գործարաններում:

Աղբիւրի այն բաժանորդը, որ Տարւայ չի ստանայ, նրան չի ուղարկուի և 12 հատ
Յիսուսեան Գալիլէա. Գեղարեստական ալբոմ Ս. Էջմիածին և իր շրջակայ ս.
վայրերը. նորընտիր Կաթողիկոսի և հանգուցեալ շանժարեղ դերասան Ազամեանի
պատկերները. Փարիզու մօզաները. Նրա մայրը վէպը և պատկերազարդ ուղեցոյց
Կովկ. և հանք. ջրերի:

Միւնխայն Տարւայ ստացողին բացի Փարեզի մօզաները ուրիշ ընծայ չի
ուղարկուի: